

DAGAARE

TENDAA NOBA ZAA YELSOORE
MOOLOO

Universal Declaration of
Human Rights

Sponsored by
The National Association of
Negro Business and Professional
Women's Clubs, INC.

(U S A)

TENDAA NOBA ZAA YELSOORE
MOOLOO

Published by
United Nations Department
of Public Information

A TENDAA NOBA ZAA YELSOORE

A TENDAA LANGNE NANG MOOLE LA AMA:

December 10, 1948 la ka Tendaa Langnekpong deme a langtaa a moole a Tendaa zaa yelisoore sobie. A yelɛ na zaa ba nang manne bing la be a gane nga poɔ. A Tendaa Langne nga deme boɔɔ la ka k'a noba nang be tenga la tenga zaa nang poɔ a Langne nga poɔ moole a yelɛ ba nang manne bing, "ka ba e k'a yaare noba zaa zie, a ngma eng gama poɔ a bing benee noba zaa nang na toɔ nye soore, a e k'a waa yeliwulli sakue poɔ ane zanno zaa ziiri, kye ta e ka gyegru be tenne mine zie ba tengkoɔ yelɛ zueɲ."

Nensaala zaa ba nang doge tenga zu lang yi ne la o menga soobo fang, a taa sori a na toɔ ere le zaa nensaala waalong nang boɔɔ ka o ere.

A Tendaa Langne ba nang boɔɔ United Nations de la o yɛng zaa eng a na song, kye guuro nensaala zaa menga soobo yelɛ velaa.

A Tendaa Langne la maaleng pulli la a begra na ba nang, bing, ka a tendaa zaa noba sage de la a nensaala, o menga soobo yelɛ, ba la deɛ la ka nensaala zaa seng ne la gyereme nang seng ne nensaala waalong.

A nensaala, o menga soobo moɔloɔ yelɛ poɔ a

Tendaa Langne yelwulee la ka a sãã welwel, ka neezaa na toõ bang ka nensaala zaa lang yi ne la o menga soobo.

A fo menga soobo yeɛ. O waa la fo yeɛ.

A waa la bon fo nang so.

E anee bang a velaa, a na toõ song ka noba mine meng bang a, kye guuro a velaa, fo menga ane fo nensaaltaaba zueng.

TENDAA NENSAABA ZAA YELESOOBO SOBIE MOOLOO

A YELE YUOBO

A yeli nang bebe la, ka nee zaa bang ka nengsaala emmo ane o yelsoore seng la taa a nengsaala booro po; a nengsaala mengesoobo ane o yelmengē noba zie la binne eng-maarong ane yelmenne noba zie a tengazu.

Ka nengsaala kaa-ba-nye e ka tongfaare tong ka noba banang nang taa teerong veele nye posāāna. A yele ama ee la ka nengsaala zaa nang booro bone na ka ka bie tenga benee nengsaaba zaa nang so ba menne a yele yele zaa ba nang booro, a puoro puoru zaa ba nang booro, a ta zoro bebiri kang nang.

Ka a da sengēe la ka anang ba fere nee kao e yeli nang fere o, a kũũ ne o baao po ka o faa o mengē dōgrong po, ka ka a yelmenne tōretero la guuro a tendaa zaa noba yelesoobo sobie.

Ka a da sengēe la ka to-ne-to nommo yele a tendaa zaa.

Ka a noba nang be a Tendaa Langne po le maaleng nyōgēe ba yeldeebo a a yelmanne binne nga nang guuro a tendaa zaa yelesoobo sobie po, ka doo ane poe nang ba gang taa song ka nengsaala

maaloo ane o mengesoobo yele gere ninge a tenga zu.

A tenne na zaa nang be a Tendaa Langne nga poɔ eng la noore ka bana ane a Tendaa Langne na nye a tendaa zaa nongtaa, a engne a Tendaa zaa yelesoobo ane mengesoobo sobie.

Ka ka nee zaa bang ka a yelesoobo sobie ama ane a nensaala mengesoobo la yelkpong nang be a noore nga emmo poɔ.

**Pampanga a Le Zueng,
A TENDAA LANGNE
NOBA LANG TAA
moɔɔ la:**

ka a TENDAA ZAA YELESOOBO SOBIE waa la bone noba zaa ane tenne zaa nang na moɔ nimir k'a nye eebo. A lezueng nee zaa, bee nengsaaba langne zaa na taa la a yele ama teerong tegtegle a ere anee ba wuluu poɔ ane ba zanno poɔ a e k'a yelesoobo sobie ane a noba mensesoobo yele duoro saa kye ere beele beele tenga zaa poɔ a na e k'a tendaa zaa bang kye tuuro a yele ama. Tenne na zaa nang be a lammo nga ane noba na zaa nang kpeere a tenne na poɔ, a lang ne a noba banang zaa nang be tenne na zaa ba nang di naalong a zu.

DORE I

Nengsaala zaa ba nang dɔge so la o menga, ka o ne o taaba zaa sengtaa noba emmo ane yelesoobo sobic poɔ. Ba dɔgɛ ba zaa ne yeng ane yeles-iruu k'a da seng ka ba ɛɛ yeles koro taa a nga yɔmine.

DORE 2

Neezaa soobo la a Tendaa zaa yelesoobo sobie ama nang be a gane poɔ; a ba wullo ka neɛ nga waa ngaa ne ngaa; a nga balong, bee o engɛ waalong, k'o waa la poɔge bee dɔɔ, o kɔkɔyelaa, puoru na o nang puoro, o teerong nang are le a tenga maalo yeles poɔ, o tengyiraa ane o aroozie a tenga poɔ, boma o nang taa, o dɔgebo zie bee o arezie.

A la waana le puoreng, gyegru kyebe ane nee teerong nang wuli o ka o tuuro a tenga maalo yeles le, bee bone na naalong ba nang dire a tenga na poɔ a neɛ na nang yi, ka a tenga na so la o mengɛ bee ka o be la tenga kang nuoreng, bee ka o nang ba so o mengɛ, be ka yeles mine bebe la a poɔro o mengesoobo sobiri.

DORÉ 3

Neezaa taa la sori ka o taa nyovore, ka bone zaa ta ngmaara o sobiri o yellerre poɔ, ka tuo ta be o zie.

DORÉ 4

Neezaa ba taa sori a taa o tɔsoba ka o waa o gbangbaa bee ka o tonɔ gbangba-toma. A ferɛ la kaa gbangbaalong ane nengsaaba kooro ta bebe togtog yeliziaa poɔ.

DORÉ 5

Neezaa ba seng ne engɛ dɔgrong nang gang, bee potuyɛle, bee dɔgrong zaa nang ba seng ne nengsaala.

DORÉ 6

Ka neeng be zie zaa a ferɛ la ka a tenga na deme de o k'o waa nengsaala a loɔ poɔ.

DORÉ 7

Loo ninge poo noba zaang sengtaa k'a fere ka a loo kaara ba zaa zu ka gyegru kyebe. A yels ama mooloo poo kyirung la ka gyegru bebe nes zaa zie, bee ka nes dore ka ba gyegri nes.

DORÉ 8

Ka nes zaang taa yeli a gaane a seres diibo zie, a feres la ka a tenga na seredirebe a di a seres velaa ka a yelmengs gaa a nes na deme nang kpe zie a seng le a tenga loo nang manne bing.

DORÉ 9

Neezaa ba seng ne ka ba des bone nyogoo gaa te page kye ba di a seres, bee ka ba diguu bare ka o yi gaa teng-yuo a te kperes.

DORÉ 10

Neezaa nang saa yeli, a feres la ka a tenga na seredirebe di o seres neng-yaga poo ka nonne boore

kyebe a serɛɛ nga ba nang dire a na nye bone na yeli
o nang sãã poɔ.

DORɛ 11

(1) Neɛzaa ba nang nyɔge yeli kang poɔ a na di o
serɛɛ ko na poɔge nye dɔgrong a poɔ, a ferɛɛ la ka a
seredirebe de ka o ba sãã yeli, a ta le sang ba nang
di o serɛɛ yeng poɔ a te nye bang ka o sãã la yeli. A
o serɛɛ diibo na meng poɔ a ferɛɛ la ka ba k'o sori
ka o bɔ bone na zaa nang na toɔ song o ka o yeli faa
o mengɛ.

(2) Ba kong toɔ nyɔge neɛ zaa nang sãã yeli
nang taa dɔgrong; yeli o nang e, bee o nang nage o
vuo na poɔ, a yeli na o nang e, bee o nang nage nang
da ba waa yelsããna nang boɔrɔ dɔgrong a le sang
onang da e a yeli bale, bee ka ba ko o dɔgrong nang
waa tuo gang a dɔgrong na nang da bebe ka ba da
ko o a le sang o nang sãã a yeli bala.

DORɛ 12

Neɛzaa ba taa sori a bonno kpeɛɛ o to yeɛ poɔ, bee
o die yeɛ poɔ, bee o yiri yeɛ, bee o gama yeɛ, bee

ka o sãã o tɔ yosong ane o eveele. A fereɛ la ka a loo guuro neɛ zaa a dɔɔne ama taaba poɔ.

DORÉ 13

(1) Neɛzaa taa sori ka o yooɔɔ gere beneɛ zaa o nang boɔɔ, bee ka o kpeere beneɛ zaa o nang boɔɔ a tenga toribogri poɔ.

(2) Neɛzaa taa sori ka o yi tenga kang zaa poɔ, bee o menge tenga poɔ a kye lee wa a o tenga poɔ.

DORÉ 14

(1) Neɛzaa taa sori ka o yi tenga na poɔ ba nang boɔɔ o doɔgroo, bee o koobo a gaa tenne mine a na te nye popeelong.

(2) A sobiri nga kyebe neɛ nang sãã yeli yelmengɛ ka ba boɔɔ o ka ba di o sereɛ ka a yele na o nang sãã ba e votu yele bee yele nang ba tu a Tendaa Langkpong yele sobie ba nang manne bing le.

DORÉ 15

(1) Neezaa taa sori a na waa tenga kang paalong nee.

(2) Neezaa ba taa sori a na yeli ka neekang ta be o tenga poɔ, bee ka o ta yi o tenga a gaa te kpeere teng-yuo.

DORÉ 16

(1) Neezaa nang ta doɔ, bee pɔge, bale zaa poɔ, tenga zaa poɔ, puoru zaa poɔ, taa sori a na de pɔge, bee kuli sere a dogro bibiiri. Ba zaang na sengtaa a ba kultaa yeɛ poɔ a ta le sang ba kultaa nang baare.

(2) Nee zaa ba taa sori a fere noba ka ba kultaa; banang nang kulo taa yong na peɛle poore a sage ka ba kultaa.

(3) Doɔ ane o pɔge ane o bibiiri waa seng bombiri a tenga noba zie ka a fere ka a tenga noba ane a tenga nembere kaara ba zu.

DORÉ 17

(1) Neezaa taa sori a na so boma o yong, bee ka o ne noba mine lang so boma.

(2) Neezaa ba taa sori faa nee boma o nang so.

DORÉ 18

Neezaa taa a sori na teere yele a seng o nang booro le, a tuuro o yeng wuluu, a puoro puoru na zaa o nang booro; o la taa la a sori meng a na leere o puoru ane o teerong; o na toŝ e la le o yong, bee a lang ne noba yeng poŝ, bee o yong zie. O la taa sori meng a na e ka o puoru yele saã noba zie. O taa sori na wullo noba a o puoru yele. O taa sori tuuro a o puoru nga sobie zaa a seng le o nang booro.

DORÉ 19

Neezaa taa sori ka o teere ka yeli kang waa ngaa bee o ba waa. O taa sori meng na yeli a yeli na yele. O la taa la a sori meng ka o teere ka yele mine waa ngaa, kye ka nee zaa ta fere o a o teerong na poŝ. O taa sori meng ka o bo a kye nye yelpaaba nang yire

zie zaa waana, ka a gangnɛ toribogri bee ka a ba gangna o taa la a sori.

DORE 20

(1) Neeza taa la a sori ka o poɔ noba nang langtaa ane teerong velaa. O la taa la sori ka o kpe langne zaa.

(2) Nee kontoɔ fere neezaa ka o kpe langne kang poɔ.

DORE 21

(1) Neezaa taa sori k'o poɔ a tenga gobenente yeɛ poɔ o mengɛ bee ka o poɔ iri noba ka ba les o zu.

(2) Neezaa taa sori ka a tenga poɔ bone na zaa nang bebe ka ba de sonno ne a noba ba yeli zaa poɔ k'a tara o meng.

(3) A gobenente fang a tenga poɔ na yi la tenga noba booro zie. A sobiri na a noba nang na mang tu ka ama nye eebo la ka ba manne bing ka ka vuo kang poɔ k'a noba mang taa neng-iri ka finnuu

kyebe a neng-iri nga poɔ; k'a banang zaa nang ta noba a taa sori na iri a noba nang na lee ba zu a tenga gɔbenente poɔ. A neng-iri sang nee zaa ba taa sori na nye o tosoɔba nang boɔɔ k'o iri nee na.

DORÉ 22

Neezaa waa la a tenga zu noba nee. A ferɛɛ la ka o tenga kaara o zu; o la taa la sori meng ka o nyere a o tenga tonɔ ka a song o ka o nyere emmo a seng nengsaala; ka o enge ane o yeng yeɛ meng kyene velaa.

DORÉ 23

(1) Neezaa ta sori ka o taa toma tonɔ. O taa sori meng ka o iri toma na o nang boɔɔ. Sori bebe meng la, ka ka o toma zie ane o toma zie yeɛ veɛɛ. Sori bebe meng la ka o taa toma tonɔ a ta yooɔ weɛ le.

(2) Neezaa, ka gyegru kyebe taa sori ka o nyere san-yoo a seng banang zaa meng nang tonɔ a tong-bale.

(3) Neezaa nang tonɔ toma taa sori a na nyere

a yoōre ka a seng o ne o poge ane o bibiiri; ka a seng ba ka ba na tō nyɛ bone na zaa a nang fere nengsaala ka o taa waa nengsaala.

(4) Neszaa taa sori ka o piili tontonema langne. O la taa l'a sori ka o kpe tontonema langne nang na song ka o guuro o toma.

DORE 24

Neszaa taa sori ka o nyɛ penno kye ka o pennoo sang ka o taa sori a ere le o pō nang pelle. O la taa sori ka ka o ta tong toma a te gang gammo kang. O taa sori meng na nyere pennoo bebie a o toma zie kye nang nyere san-yoō a pennoo bebie na pō.

DORE 25

(1) A fere la k'a tenga nyɛ ka beneɛ dō ane o poge ane o bibiiri nang kpeere seng ne ba eng-maarong nang booro le, ka ba nyere bondiri ane bonsuuri, ka ba kpebo zie ane ba laafeɛ yeɛ vele. Ba taa l'a sori meng ka sang kang wa ta ka ba ba la taa san-yoō toma, bee ka ba beere, bee ka yeli kang e ka o kong la tō tong toma bee ka o sere, bee ka poge kpi kye

kyere o yong, bee ka o kore zuo a kong la to5 tong toma, bee ka yeli kang e ka o des kong la to5 bo bondiraa o mengine, a fereɛ la ka a tenga na o nang be kaara o zu.

(2) Bimamine ane bibiiri nang nang baara, a sengɛ la ka ba kaara ba zu kye sonno ba. Bibiiri zaa, ka ba ma ne ba saa de la taa kye dɔge ba bee ka baba de taa kye dɔge ba meng na nyere la a sommo nga bale.

DORÉ 26

(1) Neɛzaa taa sori ka o bang gane. A gane zanno piilu sang a da seng ka yɔɔre kyebe. A fereɛ la ka neɛzaa zanne gane belaa a ta taabo kang. A da ba seng ka neɛzaa wong tuo kye nye nuuri-toma zanno, bee gama-toma zanno. A da sengɛ la ka banang nang na to5 meng ta wong tuo kye nye zanno nang do yaga.

(2) A da sengɛ la ka gane zanno kyaara nensaala mengemaalo yeɛ a kye sonno nensaala mengesoobo sobie yeɛ a kye sonno yelwongtaa ane kanyiri di-ko-taa, a e ka tenne ane bale la bale zaa ane puoru deme zaa nyɔge taa baalong a kye e ka

a Tendaa Langkpong yelɛ kyenɛ ka maarong be a tenga zu.

(3) Saamine ane mamine taa a sori a na de weɛ dang iri benee ba nang boorɔ ka ba bibiiri gaa zanne gane.

DORɛ 27

(1) Neɛzaa taa sori ka o poɔ a tenga tengkoɔ yelɛ poɔ a meng wong a noba nuuri-toma noɔ, kye nyere tonɔ nensaala yeng nang song o ka o maale, bee ka o e ka bone na zaa waana ne noɔ bee tonɔ.

(2) Neɛzaa nang de o nuuri, bee o zu a tong ne toma ka a yire tonɔ mine, a ferɛ la ka a tenga ta veng ka neɛzaa finne o a toma na poɔ.

DORɛ 28

A da sengɛ la ka a yelɛ ama ba nang manne bing a kye a nye eebo, ka benee zaa tenga zu kye nee nang kpeere na toɔ so o mengɛ kye kpeere ne popeɛlong.

DORÉ 29

(1) Neesaa taa la fero toma o taaba zie benee o nang kpeere. A leng na song ka o mengɛ nye maalo.

(2) Neesaa nang so o mengɛ, a wonno o mengesoobo noɔ, yeli zaa ba kyebe a na pigi a o mengesoobo nga sori see ka tenga nang manne bing le naane, a loo na meng na waa la loo nang na veng ka nensaala nye emmo kye so o mengɛ, a sonno ka nensaaba ere eveele, a e ka marong be noba nang lang kpeere zie kye ere ka noba zaa kpeere velaa ba tenga poɔ, ka ba meng taa noore a ba tenga maalo yele poɔ.

(3) Neesaa ba taa sori a e yeli nang ba toro a Tendaa zaa Lammo nang manne a nengsaaba mensesoobo sobie bing le.

DORÉ 30

Tenga zaa bee langne zaa bee neng-yeni zaa ba taa sori a willi a yele ama ba nang manne bing a kye; ka a waa seng nga a yele nga ko ba la sobiri ka ba tong tone zaa bee yeli zaa nang waana ne nensaala mengasoobo ane o yelisoore noɔ wommo ba nang manne bing a kye saabaro.